

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Bağlamında Gençlerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Farkındalığına Yönelik Nitel Bir Araştırma: Kocaeli Üniversitesi Örneği

A Qualitative Study on Youth Awareness of Gender Equality in the Context of Sustainable Development Goals: The Case of Kocaeli University

Ecem Kartalkaya* Banu Küçüksaraç**

Öne Çıkanlar:

- Öğrencilerin toplumsal cinsiyet farkındalığı yüksek ancak uygulamada sınırlıdır.
- Kültürel ve ataerkil normlar eşitliğin toplumsal yaşama yansımaları engellemektedir.
- Medya, gençlerin cinsiyet eşitliğine ilişkin söylem ve algılarını belirgin biçimde şekillendirmektedir.

Öz: Toplumsal cinsiyet eşitliği, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'nın temel hedeflerinden biri olup, sosyal adalet ve kapsayıcı kalkınmada kritik rol üstlenmektedir. Üniversite gençliğinin bu konudaki farkındalık düzeyi, gelecekteki toplumsal dönüşüm potansiyelini göstermesi açısından önemlidir. Türkiye'deki çalışmaların çoğu nicel yöntemlere dayansa da bireysel algı ve kültürel kalıpları inceleyen nitel araştırmalar sınırlıdır. Bu çalışma, üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet eşitliği farkındalık ve algılarını nitel bir perspektiften değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın temel problemi, “üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet algısı nasıldır?” sorusu etrafında şekillenmiştir. Bu kapsamda, öğrencilerin toplumsal cinsiyet eşitliği algıları; cinsiyet, öğrenim alanı ve sosyoekonomik durum gibi değişkenlerle ilişkilendirilmiştir. Literatürde nitel verilerle bireysel söylemlere yeterince odaklanılmaması önemli bir boşluktur; bu çalışma, bu boşluğu bireysel ifadeler üzerinden toplumsal cinsiyet farkındalığını analiz ederek gidermeyi amaçlamaktadır. Araştırma, Kocaeli Üniversitesi'nin 19 fakültesinden seçilen 38 lisans öğrencisiyle yürütülmüş; veri toplamak için yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler kullanılmıştır. Görüşmeler proje yürütücüsü tarafından gerçekleştirilmiş, veriler MAXQDA ile analiz edilmiştir. Bulgular, öğrencilerin toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda genel olarak yüksek farkındalığa sahip olduğunu; ancak bu farkındalığın pratikte kültürel ve toplumsal engellerle sınırlı kaldığını ortaya koymuştur. Katılımcılar, eğitim ve medya yoluyla bilgilendiklerini; ataerkil yapı ve geleneksel normların eşitliğin önündeki başlıca engeller olduğunu belirtmiştir. Kadınların siyasette daha çok yer alması gerektiği düşüncesi yaygın olsa da liyakatin öncelenmesi gerektiğini düşünenler de olmuştur. Bu çalışma, toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının yalnızca yasal düzenlemelerle değil, kültürel dönüşüm ve eleştirel düşünmeyle

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, ecemkartalkaya14@gmail.com, ORCID: 0009-0002-2639-475X.

** Doç. Dr., Kocaeli Üniversitesi, İletişim Fakültesi, bksarac@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6216-9045.

desteklenmesi gerektiğini göstermektedir. Üniversitelerde farkındalık programlarının geliştirilmesi ve gençlerin eşitlikçi değerlerle donatılması, sürdürülebilir toplumsal dönüşüm için hayati öneme sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir Kalkınma, Toplumsal Cinsiyet, Üniversite Öğrencileri, Kocaeli Üniversitesi.

Highlights:

- Students show high gender equality awareness but limited practical reflection.
 - Cultural and patriarchal norms restrict the realization of equality.
 - Media strongly shapes youths' discourse and perceptions on gender equality.
-

Abstract: Gender equality is one of the core goals of the Sustainable Development Goals (SDGs), playing a critical role in achieving social justice and inclusive development. The level of awareness among university youth is particularly important, as it reflects the potential for future societal transformation. Although most studies in Turkey are based on quantitative methods, qualitative research examining individual perceptions and cultural patterns remains limited. This study aims to evaluate university students' awareness and perceptions of gender equality from a qualitative perspective. The main research question is shaped around: "What are university students' perceptions of gender?" In this context, students' perceptions of gender equality were analyzed in relation to variables such as gender, field of study, and socioeconomic background. The lack of focus on individual narratives through qualitative data in the literature constitutes a significant gap; this study seeks to address that gap by analyzing gender awareness through personal statements. The research has been conducted with 38 undergraduate students selected from 19 faculties of Kocaeli University. Semi-structured in-depth interviews are used for data collection. The interviews are conducted by the project coordinator, and the data are analyzed using the MAXQDA program. Findings have revealed that students generally have a high level of awareness regarding gender equality; however, this awareness is limited in practice by cultural and societal barriers. Participants have stated that they are informed through education and media and emphasized that patriarchal structures and traditional norms are major obstacles to equality. While the opinion that women should have greater representation in politics is widespread, some participants have also emphasized the importance of merit. This study highlights that gender equality policies should be supported not only through legal regulations but also through cultural transformation and critical thinking. Developing awareness-oriented programs in universities and equipping young individuals with egalitarian values is of vital importance for sustainable societal transformation.

Keywords: Sustainable Development, Gender, University Students, Kocaeli University.

Summary

This study aims to explore university students' awareness and perceptions of gender equality within the framework of the Sustainable Development Goals (SDGs), particularly focusing on Goal 5: Gender Equality. Recognizing that young people are key actors in shaping

future societies, the research examines the depth and dynamics of gender equality awareness among undergraduate students at Kocaeli University. Unlike the predominantly quantitative approach found in Turkish literature, this study adopts a qualitative methodology to uncover nuanced interpretations, socialization experiences, and discursive patterns surrounding gender equality.

The study has been conducted with 38 undergraduate students from 19 faculties, using a purposive sampling strategy to ensure gender balance across disciplines. Data are gathered through semi-structured, in-depth interviews and analyzed using content analysis via the MAXQDA software. Six main themes have emerged from the data: (1) awareness of gender equality, (2) cultural and religious factors affecting equality, (3) gender roles in professional life, (4) perceptions of equal opportunity in education, (5) the role of media, and (6) women's political representation.

Findings indicate that while students display high levels of awareness regarding gender equality, traditional and patriarchal norms continue to hinder the application of such awareness in real life. The most frequently cited sources of information are social media platforms, which played a significant role in shaping opinions. However, students have also acknowledged the influence of families and educational institutions in forming gender-related perceptions.

Cultural values and religious interpretations are commonly identified as barriers to equality, particularly in regions with deeply rooted patriarchal traditions. Some students have emphasized the importance of challenging inherited norms and stereotypes, while others have accepted these limitations as part of cultural identity. When it comes to professional roles, a divided perspective is observed: while some believe that all professions should be accessible regardless of gender, others consider certain physically demanding jobs as more appropriate for men.

In education, while formal policies suggest equal access, several participants note hidden forms of discrimination, such as gendered assumptions in career guidance and role expectations within academic settings. Notably, several students believe that as educational levels increase, so does awareness of gender equality—pointing to the transformative role of higher education in reshaping gender norms.

Political representation of women is generally supported, yet some participants stress the importance of meritocracy over gender quotas. Others believe that women's inclusion in political decision-making would bring empathy and greater attention to social issues. Despite these varying views, the consensus underscore the need for more active roles for women in leadership positions.

While the study's findings provide valuable insights into youth perceptions at Kocaeli University, its limitations include the localized sample and short interview durations. Future research could benefit from broader, multi-regional samples and mixed-method approaches to further explore the intersection of gender, education, and cultural values.

In conclusion, raising gender equality awareness among young individuals is a foundational step toward sustainable societal transformation. Policies and educational practices must extend beyond equality rhetoric and address the structural and cultural underpinnings that shape gendered experiences in everyday life.

Giriş

Toplumsal cinsiyet eşitliği, yalnızca bireylerin hak ve özgürlükleri bağlamında değil; aynı zamanda sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması açısından da temel bir öneme sahiptir. Birleşmiş Milletler'in 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi kapsamında belirlenen 17 küresel hedeften biri olan "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği" (Hedef 5), sosyal adaletin gerçekleştirilmesi ve kapsayıcı kalkınmanın inşası için vazgeçilmez bir unsur olarak değerlendirilmektedir (UN, 2015; UN Women, 2023). Bu hedef doğrultusunda, bireylerin ve özellikle gençlerin toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik farkındalık ve tutumlarının anlaşılması, sürdürülebilir toplumsal dönüşümün temel yapı taşlarından biri olarak öne çıkmaktadır (Inglehart & Norris, 2003).

Türkiye'de son yıllarda toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda birçok çalışma gerçekleştirilmiş olmakla birlikte, bu çalışmaların önemli bir kısmı nicel verilere dayanmaktadır (Çelik, Pasinlioğlu, Gonca & Koyuncu, 2013). Ancak toplumsal cinsiyet eşitliğinin bireysel algılar, kültürel normlar ve söylemsel örüntülerle iç içe geçmiş yapısı göz önüne alındığında, bu konunun derinlemesine anlaşılabilmesi için nitel araştırma yöntemlerinin sunabileceği içgörülere ihtiyaç duyulmaktadır (Butler, 1990; Scott, 1986; Denzin & Lincoln, 2018).

Bu çalışma, Kocaeli Üniversitesi'nde öğrenim görmekte olan 38 lisans öğrencisiyle yürütülen derinlemesine görüşmeler aracılığıyla, genç bireylerin toplumsal cinsiyet eşitliğine dair algı ve farkındalık düzeylerini nitel bir yaklaşımla incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada, cinsiyet, bölüm ve sosyoekonomik geçmiş gibi değişkenlerin öğrenci görüşleri üzerindeki etkileri değerlendirilmektedir. Değişkenler ekseninde farklılaşan bu algılar, sadece akademik literatüre katkı sunmakla kalmayıp; aynı zamanda üniversitelerde uygulanabilecek toplumsal cinsiyet odaklı eğitim politikaları için de yol gösterici olmayı hedeflemektedir.

Sürdürülebilir Kalkınma ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

Sürdürülebilir kalkınma, çevresel, ekonomik ve toplumsal kaynakların gelecek kuşakların ihtiyaçlarını tehlikeye atmadan bugünkü nesillerin ihtiyaçlarını karşılamaya odaklanan çok boyutlu bir kalkınma yaklaşımıdır. Kavram ilk kez 1972 yılında Stockholm’deki Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı’nda gündeme gelmiş, ancak 1987 yılında yayınlanan Brundtland Raporu ile günümüzdeki anlamını kazanmıştır (WCED, 1987). Bu tanım, kalkınmanın yalnızca ekonomik büyüme değil, aynı zamanda ekolojik denge ve sosyal adaletle birlikte ele alınması gerektiğini ortaya koymuştur (Demirci, 2022; Engin & Akgöz, 2013).

Sürdürülebilir kalkınmanın üç temel boyutu bulunmaktadır: ekonomik gelişme, çevresel koruma ve toplumsal eşitlik. Bu üç boyutun birbiriyle bütünleşmiş biçimde ilerlemesi kalkınmanın sürdürülebilirliğini sağlamaktadır (Gürlük, 2010). Bu bağlamda, toplumsal cinsiyet eşitliği, yalnızca kadınların ve erkeklerin eşit haklara sahip olması anlamında değil, tüm bireylerin cinsiyet kimlikleri nedeniyle herhangi bir ayrımcılığa maruz kalmadan fırsatlara erişebilmesini ifade etmektedir (WHO, 2011; UNESCO, 2020). Toplumsal cinsiyet eşitliği, kalkınmanın sosyal boyutunun merkezinde yer alır ve diğer tüm sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin gerçekleştirilmesinde belirleyici bir etkidir.

Birleşmiş Milletler tarafından 2015 yılında yayımlanan 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi kapsamında belirlenen 17 küresel hedeften biri doğrudan “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği”ne (Hedef 5) odaklanmaktadır. Bu hedef; kadınların güçlendirilmesi, eşit işe eşit ücret, karar alma süreçlerine eşit katılım, çocuk yaşta evliliklerin önlenmesi ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin ortadan kaldırılması gibi kritik alt başlıkları içermektedir (United Nations, 2015). Ayrıca, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması, diğer tüm sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin gerçekleştirilebilmesi için ön koşul olarak değerlendirilmektedir (UN Women, 2023).

Hedef 5, yalnızca kadın ve erkekler arasında eşit hakların tanınmasını değil, aynı zamanda toplumsal yaşamın tüm alanlarında kadınların güçlendirilmesini amaçlamaktadır (United Nations, 2015). SKA 5’in alt hedefleri arasında; her türlü ayrımcılığın ve şiddetin ortadan kaldırılması (5.1, 5.2), erken ve zorla yapılan evliliklerin engellenmesi (5.3), bakım emeğinin tanınması ve paylaşılması (5.4), siyasi, ekonomik ve kamusal karar alma mekanizmalarında kadınların etkin katılımının sağlanması (5.5), üreme sağlığı ve haklarına evrensel erişim (5.6) bulunmaktadır. Bunun yanında, kadınların ekonomik kaynaklara, mülkiyet ve finansal hizmetlere eşit erişimlerinin sağlanması (5.a), etkinleştirici teknolojilerin kullanımının artırılması (5.b) ve toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyen politika ve mevzuatların güçlendirilmesi (5.c) de hedefler arasında yer almaktadır (UN Women, 2023).

Dolayısıyla SKA 5, yalnızca hukuki düzenlemelerle sınırlı kalmayan; toplumsal normların dönüşümünü, kültürel engellerin aşılmasını ve eşitlikçi değerlerin yaygınlaştırılmasını öngören bütüncül bir yaklaşımı temsil etmektedir. Bu nedenle üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet eşitliği farkındalıklarının değerlendirilmesi, yalnızca genel kavramsal düzeyde değil, aynı zamanda SKA 5’in alt hedefleriyle ilişkilendirilerek ele alınmalıdır. Özellikle kadınların siyasette temsili (hedef 5.5), toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin önlenmesi (hedef 5.2) ve eğitim/istihdam süreçlerinde fırsat eşitliği (hedef 5.a), gençlerin algılarında en sık karşılık bulan temalar olarak dikkat çekmektedir (United Nations, 2015; UN Women, 2023).

Toplumsal cinsiyet eşitliği yalnızca hukuki ve yapısal değişikliklerle değil, aynı zamanda köklü bir toplumsal dönüşüm süreciyle mümkündür. Yasal düzenlemeler eşitliğin kurumsal çerçevesini belirlemek açısından önemli olmakla birlikte, bu düzenlemelerin etkili ve kalıcı olabilmesi için toplumsal normların, değerlerin ve davranış kalıplarının da dönüşmesi gerekmektedir. Bu noktada eğitim, bireylerin cinsiyet rollerini sorgulamalarını ve eşitlikçi değerlerle toplumsallaşmalarını sağlayan en temel araçlardan biridir (UNESCO, 2020; Koca & Bulut, 2022).

Toplumsal Cinsiyet Kavramı ve Eşitsizliklerin Kaynağı

Toplumsal cinsiyet kavramı, bireylerin biyolojik özelliklerinden ziyade, toplum tarafından kadınlık ve erkeklik rollerine atfedilen kültürel ve sosyal anlamlara odaklanır. Bu yaklaşım, cinsiyetin yalnızca biyolojik bir kategori değil, aynı zamanda toplumsal olarak inşa edilmiş bir kimlik olduğunu vurgular. Simone de Beauvoir’ın (1949) “kadın doğulmaz, kadın olunur” ifadesi, bu inşa sürecinin klasik bir ifadesidir. Beauvoir’a göre kadınlık, bireyin doğuştan taşıdığı bir özellik değil; toplumsal normlar, roller ve beklentiler aracılığıyla zamanla edinilen bir kimliktir.

Judith Butler (1990) ise toplumsal cinsiyeti sabit bir kimlik değil, tekrar eden söylem ve pratikler yoluyla sürekli üretilen bir “performans” olarak ele alır. Butler’ın performatiflik kuramına göre toplumsal cinsiyet, bireyin söyledikleri ve yaptıkları üzerinden kurulan ve her seferinde yeniden üretilen bir süreçtir. Benzer şekilde Joan Scott (1986), toplumsal cinsiyetin tarihsel analizlerde kullanılabilecek “yararlı bir kategori” olduğunu ifade ederek, bu kavramın sosyal yapıları ve iktidar ilişkilerini anlamada kritik bir işlev gördüğünü ileri sürer.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, bu kavramsal çerçeve doğrultusunda yalnızca bireyler arası farklılıklarla değil, yapısal güç ilişkileriyle de ilgilidir. Nancy Fraser (2009) ve Sylvia Walby (2009), cinsiyet eşitsizliğini sosyal adalet bağlamında değerlendirerek, sadece gelir ve statü farklarıyla değil, temsil, tanınma ve katılım gibi boyutlarda da derinleşen eşitsizliklere dikkat çeker. Bu yapısal eşitsizlikler; kadınların iş gücüne katılımının sınırlı olması, yönetim kademelerinde

düşük temsil oranı, eğitimde fırsat eşitsizlikleri ve toplumsal rollerin kalıplaşmış biçimde yeniden üretilmesi gibi pek çok alanda kendini göstermektedir (Kabeer, 2005; OECD, 2021).

Türkiye bağlamında, toplumsal cinsiyet eşitsizliği hem yasal düzenlemelere hem de eğitim politikalarına rağmen büyük oranda ataerkil kültürel normlarla desteklenmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK, 2023) verilerine göre kadınların parlamentodaki temsil oranı %20'nin altındadır. Dünya Ekonomik Forumu'nun (WEF, 2023) Küresel Cinsiyet Uçurumu Raporu'na göre ise Türkiye, cinsiyet eşitliği sıralamasında 146 ülke arasında 129. sırada yer almakta ve özellikle ekonomik katılım ve fırsatlar alanında ciddi eşitsizlikler gözlemlenmektedir.

Bu bağlamda, toplumsal cinsiyet kavramı yalnızca bireysel kimliklerin ötesinde, yapısal ve kurumsal süreçlerle ilişkili bir eşitsizlik alanı olarak değerlendirilmelidir. Eşitlik söyleminin yalnızca hukuki düzenlemelere değil; kültürel dönüşüm, medya temsilleri ve eğitim politikaları gibi çok katmanlı müdahalelere ihtiyaç duyduğu açıktır.

Gençlik, Eğitim ve Toplumsal Cinsiyet Algısı

Genç bireylerin toplumsal cinsiyet eşitliğine dair algıları, içinde bulundukları sosyo-kültürel çevre, aile yapısı, eğitim sistemi ve medya gibi sosyalizasyon ajanları tarafından şekillendirilmektedir (Connell, 2009; Ridgeway, 2011). Özellikle dijitalleşmenin artmasıyla birlikte, üniversite gençliği toplumsal cinsiyetle ilgili bilgi ve söylemleri sosyal medya gibi dijital platformlar üzerinden daha yoğun bir şekilde deneyimlemekte, bu da hem farkındalığı artırmakta hem de çelişkili söylemlerin yayılmasına neden olabilmektedir (Gill, 2007; Zeybek & Kurşun, 2019).

Türkiye özelinde yapılan bazı araştırmalar, üniversite öğrencilerinin büyük çoğunluğunun toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda olumlu tutumlara sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Örneğin, Çelik, Pasinlioğlu, Gonca ve Koyuncu (2013) tarafından yapılan bir araştırmada, öğrencilerin cinsiyet eşitliğine dair olumlu tutumlar sergilediği ancak bu tutumların davranış düzeyinde her zaman yansıtılamadığı belirlenmiştir. Başçı ve Giray'ın (2016) çalışmasında ise, öğrencilerin cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının, cinsiyet, bölüm ve sosyoekonomik düzey gibi değişkenlere göre farklılık gösterdiği saptanmıştır.

Uçar ve arkadaşları (2017), üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine dair tutumları ile şiddet yönelimleri arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmada, olumlu tutumlara sahip olan bireylerin şiddet eğilimlerinin daha düşük olduğunu ortaya koymuştur. Yücel ve Tüzün (2021) ise İstanbul Üniversitesi öğrencileriyle gerçekleştirdikleri çalışmada, öğrencilerin

toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyen düşünceler taşıdığını; ancak bu düşüncelerin kültürel normlarla sık sık çatıştığını belirtmiştir.

Bu bulgular, üniversite gençliğinin cinsiyet eşitliği konusunda belli bir bilinç düzeyine ulaştığını ancak geleneksel toplumsal değerlerin, bu bilinç düzeyinin davranışa dönüşmesini zorlaştırdığını göstermektedir. Dolayısıyla, yalnızca normatif düzeyde değil, aynı zamanda sosyal uygulamalarda da eşitliği destekleyen politika ve programların geliştirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda üniversitelerde toplumsal cinsiyet odaklı eğitim programlarının yaygınlaştırılması ve eleştirel düşünme temelli ders içeriklerinin oluşturulması, gençlerin bu alandaki farkındalığını dönüştürücü yönde geliştirebilir.

Yöntem

Sürdürülebilir kalkınma hedefleri bağlamında üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet eşitliğine dair farkındalıklarını belirlemeyi amaçlayan bu çalışmada, betimleyici nitel araştırma tasarımı temel alınmıştır. Bu sayede gençlerin toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin algı ve tutumlarının derinlemesine incelenmesi hedeflenmiştir.

Araştırmada, nitel veri toplama yöntemlerinden yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme tekniğinden yararlanılmıştır. Nitel görüşme, katılımcılara belirli bir konu hakkında ayrıntılı ve nitelikli sorular yöneltilerek derinlemesine bilgi edinmeyi amaçlar. Yarı yapılandırılmış görüşmeler, önceden belirlenmiş bir soru setinin sistematik bir biçimde her katılımcıya yöneltilmesini içerirken, görüşmecilere gerektiğinde bu çerçevenin dışına çıkarak cevapları derinleştirme özgürlüğü de tanır (Berg & Lune, 2015, s. 136; Geray, 2017, s. 161; Sönmez & Alacapınar, 2019, s. 53).

Araştırmanın evrenini Türkiye'deki üniversite öğrencileri; örneklemini ise Kocaeli Üniversitesi'nde lisans eğitimi görmekte olan öğrenciler oluşturmaktadır. Nitel araştırmalarda görüşülecek kişi sayısı için net bir sayı olmamakla birlikte, Creswell'e (2021) göre fenomenolojik araştırmalarda bilgi edinme süreci genellikle 10 kişiye kadar yapılan görüşmelerle gerçekleştirilirken, Polkinghorne (1989) 5 ila 25 kişi arasında değişen sayılarda katılımcı ile görüşme yapılabileceğini belirtmiştir (Creswell, 2021, s. 159, 164).

Bu doğrultuda, Kocaeli Üniversitesi'ndeki 19 fakültenin her birinden biri kadın biri erkek olmak üzere iki öğrenci seçilmiş, toplamda 38 öğrenci çalışmaya dahil edilmiştir. Katılımcılar, olasılıklı olmayan tesadüfi örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Zaman ve maliyet kısıtlılıkları nedeniyle araştırma yalnızca fakülteler düzeyinde yürütülmüş; meslek yüksekokulları kapsam dışı bırakılmıştır.

Veri toplama aracı olarak, araştırma soruları ve ilgili literatür doğrultusunda geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır (Şahin ve ark., 2018, s. 738). Formda, toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki farkındalığı ölçmeye yönelik 9 temel açık uçlu soru yer almaktadır. Daha ayrıntılı veriler elde edebilmek amacıyla bazı sorulara ek olarak, katılımcıların yanıtlarını derinleştirmeye yönelik “Neden?”, “Nasıl?” gibi sondaj soruları da kullanılmıştır. Görüşme formunun amaca uygunluğu, anlaşılabilirliği ve uygulanabilirliği etik kurul onayı alınarak değerlendirilmiştir.

Veriler, katılımcıların kendilerini rahatça ifade edebilecekleri, ses kaydının yapılabildiği bir ortamda (Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler Atölyesi Ofisi) ve onların belirlediği uygun zaman dilimlerinde toplanmıştır. Görüşmeler önceden planlanmış ve her katılımcıdan açık rıza ve onam alınmıştır. Veri toplama süreci, Ekim, Kasım ve Aralık 2024 aylarında gerçekleştirilmiş olup, her bir görüşme yaklaşık 3-4 dakika sürmüştür. Görüşmeler sırasında hem ses kaydı alınmış hem de eş zamanlı olarak not tutulmuştur.

Elde edilen veriler, içerik analizi teknikleri ile değerlendirilmiştir. İçerik analizi, verilerdeki örüntülerin, temaların ve anlamlı birimlerin sistematik biçimde kodlanarak yorumlanmasını sağlayan bir analiz yöntemidir (Berg & Lune, 2015, s. 8). Analiz süreci, araştırma sorularıyla ilişkilendirilmiş bir veri kodlama sistemi çerçevesinde yürütülmüştür. Görüşme formundaki her bir soru, ana kategori (şemsiye tema) olarak ele alınmış; katılımcıların verdiği yanıtlar üzerinden temalar ve alt temalar oluşturulmuştur.

Veriler önce Microsoft Word ortamına aktarılmış, ardından tekrar tekrar okunarak açık kodlama yöntemiyle analiz edilmiştir. İçerik analizinde nitel veri analizi yazılımı olarak MAXQDA programından yararlanılmıştır. Temaların sunumunda kod matrisi tabloları ve kod-alt kod modelleri kullanılarak görsel ve kavramsal bütünlük sağlanmıştır.

Bulgular

Bu çalışmada, üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet eşitliğine dair algı ve farkındalıklarını ortaya koymak amacıyla yürütülen derinlemesine görüşmelerden elde edilen veriler, gizlilik ve etik ilkelere bağlı kalınarak analiz edilmiştir. Katılımcıların kimlik bilgileri gizli tutulmuş; her bireye K1, K2, K3, K4, ... şeklinde numaralandırmalar yapılarak atıfta bulunulmuştur.

Bulgular, görüşme formunda yer alan sorular doğrultusunda belirlenen altı temel şemsiye tema çerçevesinde gruplandırılarak sunulmuştur. Bu süreçte, katılımcıların toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin düşüncelerini, farkındalık düzeylerini, toplumsal rollerle ilgili algılarını ve bu

algıların hangi sosyo-kültürel faktörlerden beslendiğini ortaya koymaya yönelik içerik analizine başvurulmuştur.

Her bir tema altında, katılımcıların ifadelerine yer verilerek yorumlara geçilmiştir; böylece nicelikten ziyade niteliksel derinlik taşıyan bireysel ve kültürel perspektifler ön plana çıkarılmıştır. Katılımcı alıntıları, temaların daha iyi anlaşılmasını sağlamak ve veriye dayalı analiz sunmak amacıyla doğrudan ifadelerle desteklenmiştir.

Veriler, araştırma sorularıyla uyumlu olarak geliştirilen kod sistemi doğrultusunda analiz edilmiş ve görüşme formundaki sorular, tematik başlıklar altında sınıflandırılmıştır. Bulgular kısmında bu temalar sırasıyla ele alınmış; her tema altında katılımcı görüşleri alıntılanarak analiz edilmiştir. Böylece, üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik algıları, farklı değişkenler (cinsiyet, öğrenim alanı, sosyoekonomik durum) ekseninde anlamlandırılmaya çalışılmıştır.

Tablo 1.

Katılımcıların Demografik Bilgileri

Katılımcıların Demografik Bilgileri Şablonu			
Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Üniversite/Bölüm
K1	Erkek	22	KOÜ / Felsefe
K2	Erkek	22	KOÜ / Hukuk
K3	Erkek	23	KOÜ / İşletme
K4	Kadın	21	KOÜ / Görsel İletişim T.
K5	Erkek	21	KOÜ / Radyo Televizyon S.
K6	Kadın	22	KOÜ / Endüstri Mühendisliği
K7	Erkek	23	KOÜ / Yazılım Mühendisliği
K8	Kadın	23	KOÜ / Kimya
K9	Erkek	22	KOÜ / Biyoloji
K10	Kadın	20	KOÜ / İngilizce Öğretmenliği
K11	Erkek	21	KOÜ / Uluslararası İlişkiler
K12	Kadın	23	KOÜ / Mimarlık
K13	Erkek	24	KOÜ / İç Mimarlık
K14	Kadın	23	KOÜ / Resim
K15	Kadın	20	KOÜ / Siyaset Bilimi
K16	Kadın	23	KOÜ / Hukuk
K17	Kadın	22	KOÜ / Sosyal Hizmet
K18	Kadın	20	KOÜ / Rekrasyon
K19	Kadın	22	KOÜ / Turizm İşletmeciliği
K20	Kadın	18	KOÜ / Biyomedikal Müh.
K21	Kadın	20	KOÜ / İlahiyat
K22	Kadın	20	KOÜ / Denizcilik İşletmeleri
K23	Kadın	23	KOÜ / Diş Hekimliği
K24	Erkek	20	KOÜ / Diş Hekimliği
K25	Erkek	20	KOÜ / Tarım Ekonomisi
K26	Erkek	22	KOÜ / Müzik
K27	Erkek	20	KOÜ / Tıp
K28	Erkek	22	KOÜ / Hemşirelik
K29	Erkek	19	KOÜ / Beden Eğitimi
K30	Erkek	19	KOÜ / Gastronomi

K31	Kadın	22	KOÜ / İşletme
K32	Erkek	18	KOÜ / İlahiyat
K33	Kadın	22	KOÜ / Tıp
K34	Kadın	22	KOÜ / Hemşirelik
K35	Kadın	22	KOÜ / Havacılık Yönetimi
K36	Erkek	21	KOÜ / Havacılık Elektrik & E.
K37	Kadın	22	KOÜ / Gastronomi
K38	Erkek	21	KOÜ / Otomotiv Müh.

Tablo 1'de gözüktüğü üzere, Kocaeli Üniversitesi'nde farklı fakültelerde öğrenim gören ve çeşitli yaş aralıklarına sahip katılımcılarla yüz yüze gerçekleştirilen görüşmelere dair bilgiler yer almaktadır. Katılımcılar cinsiyet, yaş ve bölüm gibi kriterlere göre sınıflandırılmıştır. Tabloya göre, katılımcılar hukuk, mühendislik, sağlık bilimleri, sosyal bilimler, sanat ve işletme gibi farklı akademik alanlardan seçilmiştir. Bu çeşitlilik, farklı disiplinlerden öğrencilerin bakış açılarını analiz etmeye yönelik bir yaklaşımı yansıtmaktadır.

Şemsiye Tema 1: Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Hedef 5 'e Yönelik Farkındalık

Şekil 1. Tema ve alt temaların kod-matris tarama sonuçları

Kod Sistemi	K1	K10	K11	K12	K13	K14	K15	K16	K17	K18	K19	K2	K20	K21	K22	K23	K24	K25	K26	K27	K28	K29	K3	K30	K31	K32	K33	K34	K35	K36	K37	K38	K4	K5	K6	K7	K8	K9	TOP..
Toplumsal B.	0	0	1	0	0	1	1	1	1	0	1	1	0	0	0	0	0	1	1	1	1	0	0	0	1	0	0	1	1	1	1	0	0	1	0	0	0	1	18
Σ TOPLAM	0	0	1	0	0	1	1	1	1	0	1	1	0	0	0	0	0	1	1	1	1	0	0	0	1	0	0	1	1	1	1	0	0	1	0	0	0	1	18

Bu temada katılımcıların çoğunluğu, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanabilmesi için bireysel bilinçlenme ve toplumsal farkındalık çalışmalarının önemine vurgu yapmıştır. 38 katılımcıdan 18'i, toplumun geneline yönelik bilinçlendirme faaliyetlerinin temel çözüm yolu olduğunu ifade etmiştir.

K5: “Toplumsal eşitliğin sağlanması için öncelikle bilinçlenmek gerekiyor, her şeyin doğrusunu en iyi şekilde karşı tarafa aktarabilmek gerekiyor ki eşitliği sağlayabilelim.”

K14: “Eşitliğin sağlanmasına yönelik çözüm ilk olarak aileden başlıyor... ‘kızını dövmeleyen dizini döver’ değil de, kız erkek fark etmeksizin sağlıklı bireyler yetiştirmeliyiz.”

Katılımcıların görüşleri, bireysel eğitimin yanı sıra eğitim kurumları ve aile gibi sosyalizasyon araçlarının da eşitlik algısının oluşmasında belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır. Toplumsal normların sorgulanması, katılımcıların büyük kısmı tarafından bir öncelik olarak görülmektedir.

Değerlendirme: Katılımcıların eşitlik algısında, bilinçlenmenin genellikle “ailede başlama” ve “eğitimle ilerleme” döngüsüyle kurulduğu görülmektedir. Bu durum, toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının yalnızca bireye değil, sosyal çevreye odaklanması gerektiğini göstermektedir.

Şemsiye Tema 2: Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Hedef 5'i Etkileyen Kültürel ve Dini Faktörler

Şekil 2. Kültürel ve Dini Etkiler Tema ve Alt Temaların Kod Matrisi

Kod Sistemi	K1	K10	K11	K12	K13	K14	K15	K16	K17	K18	K19	K2	K20	K21	K22	K23	K24	K25	K26	K27	K28	K29	K3	K30	K31	K32	K33	K34	K35	K36	K37	K38	K4	K5	K6	K7	K8	K9	TOP...	
▼ Kültürel ve Dini	1																																							
Ataerki																																								
Σ TOPLAM	1	0	0	1	1	1	2	0	2	1	2	1	1	2	0	0	1	0	1	1	0	2	0	0	1	0	2	0	1	2	0	0	0	0	1	1	0	1	29	

Bu temada 22 katılımcı, toplumsal cinsiyet eşitliğinin önündeki temel engellerin kültürel normlar ve dini değerler çerçevesinde şekillendiğini belirtmiştir. Özellikle ataerkil yapılar, kadınların kamusal hayattaki görünürlüğü kısıtlayan bir unsur olarak öne çıkmaktadır.

K1: İnsanların düşünce yapısı toplumsal cinsiyet eşitliğinin önündeki en büyük engel. İnsanlar maalesef sabit fikirli. Eskiye dayalı bir düşünce yapımız var. Özellikle şark kısmında daha fazla yaygın, insanlar bu düşünceleri aşmadığı sürece bu bozulmalar devam edecek. Ataerkil yoğunluğu, erkektir yapar kız kısmı bu saatte çıkmaz vs. bunlar aşılmadığı sürece eşitlik sağlanamıyor.

K12: Bence eşitliğin önündeki en büyük engel gelişimi ve değişimi kabul edemeyen bireyler. Bu bireyler daha çok yaşlı kesim oluyor, kendi yaşadıklarını doğru kabul edip yeniliği, asıl olması gereken şey olan eşitliği kabul edemiyorlar bu da eşitliğin önünde en büyük engel oluyor.

K14: Eskiden günümüze kadar gelmiş olan erkek baskınlığı ailelerin kız çocuklarından çok erkek çocuklarını okutmak istemeleri gibi sebepler maalesef bu aileden başlıyor ve özgüvensiz bireyler oluşabiliyor bu durumda kadınlarda kendilerini geri planda tutmaya başlayabiliyor sadece aile kaynaklı da değil ötekileştirmelerden kaynaklı da eşitsizlikler ortaya çıkıyor.

K19: Ataerkil toplumda büyüdüğümüz için erkeklerin sorumluluk sahibi olup para getirmesi algısı topluma hakim, ancak kadın güçsüzdür algısının ortadan kaldırılıp kadın her şeyi yapabilir bilincine ulaşılmalı.

K26: Kadın ve erkeklerden geçmişten beri süregelen bir beklenti var. Mesela erkek çalışır kadın çalışmaz, çocuğa bakar, temizlik yapar gibi düşüncelerin ortadan kalkması gerekiyor.

Değerlendirme: Katılımcıların yorumları, ataerkil normların hâlen güçlü şekilde toplumsal cinsiyet rollerini biçimlendirdiğini göstermektedir. Bu durum, bireysel tutumların kültürel aktarımlarla nasıl pekiştiğini ve dolayısıyla eşitlik politikalarının kültürel duyarlılıkla geliştirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Şemsiye Tema 3: Çalışma Hayatında Toplumsal Cinsiyet Roller

Şekil 3. Çalışma Hayatı Tema ve Alt Temaların Kod Matrisi

Kod Sistemi	K1	K10	K11	K12	K13	K14	K15	K16	K17	K18	K19	K2	K20	K21	K22	K23	K24	K25	K26	K27	K28	K29	K3	K30	K31	K32	K33	K34	K35	K36	K37	K38	K4	K5	K6	K7	K8	K9	Top...		
Çalışma Hayatı																																									
Fiziksel Güç																																									
İş Yerinde																																									
TOPLAM	0	0	0	0	2	2	2	2	2	2	2	3	2	0	1	0	2	2	1	2	0	0	1	2	2	2	2	0	3	2	0	0	2	2	3	2	1	1	52		

Bu temada, katılımcılar mesleklerin cinsiyet ayrımı olmaksızın herkes tarafından icra edilebileceğini savunmuş; ancak fiziksel güç algısının bazı meslekleri kadınlar için uygun görmediklerini belirtmiştir. Ayrıca iş yerlerinde cinsiyet temelli ayrımcılık yaşandığı da vurgulanmıştır.

Alt Tema 3.1: Fiziksel Güç Algısı

Bu alt tema kapsamında katılımcıların görüşleri aşağıda yer almaktadır.

K2: Bence kadınlar ve erkekler aynı mesleklere sahip olabilmeli, bazı fiziksel özelliklerden dolayı mesleklerin avantaj ve dezavantajları oluyor ama cinsiyet değil de kişi bazında değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Maden işçisinin, inşaat işçisinin çalışacağı yerlerde kişinin kadın erkek olarak değil de kendi yeterliliği açısından değerlendirilmesi daha mantıklı olacaktır.

K7: Olmamalı bence, bazı işler güç gerektiriyor kadınlar onlarda çalışmamalı, biz de erkekler olarak ev işlerinde çalışmamalıyız. Beynin çok gerektiği işlerde erkekler çalışmalı. Mühendislik gerektiren işlerde de kadınlar bence çalışmamalıdır.

K19: Tabii ki aynı mesleklere sahip olunabilir ama inşaatta bir kadının çalışması zor olacaktır. Ancak bunu da yapabilecek kadınların olduğuna inanıyorum.

K25: Çoğuna mesleğe kadınlar sahip olamaz, fiziksel olarak madencilik gibi işleri yapmaları hoş gelmiyor.

K26: Fiziksel yeterliliğin olduğu yerlerde her mesleğe sahip olunamayabilir onun haricinde erkek modeller de var ama kadınların daha uygun olduğunu düşünüyorum.

Yapılan görüşmelerden kapsamında K2 ve K19 kadın ve erkeklerin aynı mesleklere sahip olabileceğini belirtirken; K7 ve K25 bu konu hakkında zıt ifadelerde bulunmuştur.

Alt Tema 3.2: İş Yerlerinde Cinsiyet Temelli Ayrımcılık

Bu alt tema kapsamında katılımcıların görüşleri aşağıda yer almaktadır.

K2: Tabii ki bazı problemler oluyor, tam olarak direk bir norm, kanun şeklinde sıkıntılar yok ama daha çok yönetici, müdür gibi sorumluluk sahibi insanların tutumlarına göre eşitlik bakış açısı değişebiliyor. Kimileri erkekleri kimileri kadınları daha fazla kayırabiliyor maalesef.

K15: Kadınlar tabii ki de erkeklerle aynı mesleğe sahip olabilirler. Örneğin kadın asker ve kadın otobüs şoförlerimiz var, önceden kadınların yapamadığı meslekler günümüzde mümkün.

K31: Kadınlar ve erkekler farklı özelliklere sahipler, farklı yetenekleri var bu yüzden birbirlerinin mesleklerini en iyi şekilde yapmak zorunda değiller.

K35: Evet vardır bence, bahsettiğim gibi kalıplaşmış mesleklerde mesela havacılık genelde erkeklere yönelik olarak algılanıyor ama kendimin ve başka kadınların da yapabileceğini göstererek bu düşünceleri kırmalıyız bence.

Değerlendirme: Katılımcıların görüşleri, mesleki fırsatlara erişimde toplumsal cinsiyet algısının halen etkili olduğunu göstermektedir. Fiziksel güç, biyolojik cinsiyet ile ilişkili olarak algılanmakta ve bu durum kadınların belirli mesleklerden dışlanmasına neden olabilmektedir.

Şemsiye Tema 4: Eğitim ve Fırsat Eşitliği Algısı

Şekil 4. Eğitim ve Fırsat Eşitliği Tema ve Alt Temaların Kod Matrisi

Kod Sistemi	K1	K10	K11	K12	K13	K14	K15	K16	K17	K18	K19	K2	K20	K21	K22	K23	K24	K25	K26	K27	K28	K29	K3	K30	K31	K32	K33	K34	K35	K36	K37	K38	K4	K5	K6	K7	K8	K9	TOP...
✓ Eğitim ve Fır																																							20
✗ Meslek S																																							6
✗ Eğitimde																																							11
Σ TOPLAM	1	0	2	3	0	2	2	1	2	1	1	2	0	2	0	0	0	0	2	1	0	0	0	0	3	0	3	1	0	2	0	0	2	0	2	0	0	0	37

Katılımcıların çoğu, eğitim sisteminde genel anlamda eşitlik olduğunu belirtmiş, ancak meslek seçimlerinde toplumsal algıların etkili olduğuna dikkat çekmiştir.

Alt Tema 4.1: Meslek Seçimi ve Toplumsal Algı

Bu alt tema kapsamında katılımcıların görüşleri aşağıda yer almaktadır.

K6: Bence eğitim sistemimizde eşitlik var çünkü kadın erkek veya cinsiyete bakmadan herkes istediği gibi eğitim görebiliyor, mesela bir kız öğrenci de inşaat mühendisliği bölümünü okuyabiliyor, mühendislik denilince herkesin aklına erkek; hemşirelik denilince ise genelde kadın deniyor bu sebepten dolayı sadece yok diyebilirim.

K15: Kadınlar tabii ki de erkeklerle aynı mesleğe sahip olabilirler. Örneğin kadın asker ve kadın otobüs şoförlerimiz var, önceden kadınların yapamadığı meslekler günümüzde mümkün.

Alt Tema 4.2: Eğitimde Cinsiyet Ayrımcılığı

K11: Bence eğitim sistemimizde toplumsal cinsiyet eşitliği vardır çünkü kadınlar da istediği her bölümde ve okulda okuyabiliyorlar.

K12: Bence eğitim sisteminde toplumsal cinsiyet eşitliği ilkökul, ortaokul, lise ve üniversite olarak ayrı ayrı değerlendirilmeli çünkü eğitim seviyesi arttıkça eşitlik de artıyor. Seviye yükseldikçe bilinçlenen bireyler eşitlik konusunda daha adil olabiliyor. Yani bu sorunun cevabı bana göre yaşlara göre değişkenlik gösteriyor.

K17: Eşitlik eğitim sistemimizde yok bence, en basit örnek verecek olursam üniversitelerde rektörler hep erkek, neden kadın yok. Erkeklerin daha baskın bireyler olduğu düşüncesi sanırım bu faktörü etkiliyor.

K36: Bence yeteri düzeyde eğitim sistemimizde eşitlik yok, çünkü okullarda dayatılan eğitim sistemi ve kız çocuklarına özellikle doğu kültüründe yapılan davranışlar bu durumu açıklar diye düşünüyorum.

Değerlendirme: Eğitimde fırsat eşitliği konusundaki farklı görüşler, hem sistemin hem de toplumsal algıların bu eşitliği ne ölçüde desteklediğini sorgulamaya açıktır. Katılımcılar, formel eğitimin eşitliğe dayalı olsa da, uygulamada cinsiyet temelli bariyerlerin sürdüğü görüşündedir.

Şemsiye Tema 5: Medyanın Rolü

Şekil 5. Medyanın Rolü Tema ve Alt Temaların Kod Matrisi

Kod Sistemi	K1	K10	K11	K12	K13	K14	K15	K16	K17	K18	K19	K20	K21	K22	K23	K24	K25	K26	K27	K28	K29	K3	K30	K31	K32	K33	K34	K35	K36	K37	K38	K4	K5	K6	K7	K8	K9	TOP...
Medyanın Rolü	1	1	1	1	0	1	0	1	0	0	1	0	1	1	1	1	1	1	1	0	1	0	0	0	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	0	0	26
TOPLAM	1	1	1	1	0	1	0	1	0	0	1	0	1	1	1	1	1	1	1	0	1	0	0	0	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	0	0	26

Katılımcılara yönlendirilen ‘Toplumsal cinsiyetle ilgili bilgilere hangi kaynaklardan ulaştınız/ulaşıyorsunuz?’ sorusuna 38 katılımcıdan 26’sı “sosyal medya” cevabını vermiştir. Şekil 5’te dağılım gösterilmektedir.

K1: Çok fazla kaynak var fakat toplumsal cinsiyetle ilgili bilgilere genelde sosyal medyadan ulaşıyorum.

K12: Daha çok sosyal medyadan ulaşıyorum.

K28: Tamamen sosyal medyadan ve internette okuduğum haberlerden ulaşıyorum.

K33: Genellikle sosyal medyadan görüp haberdar oluyorum.

K35: Genelde sosyal medyadan ama bazen makalelere de baktığım oluyor.

Değerlendirme: Medya, genç bireylerin toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda bilgi kaynaklarının başında yer almaktadır. Ancak bu kaynakların eleştirisel süzgeçten geçirilmeden kullanılması, yanlış veya eksik bilgi riskini de beraberinde getirmektedir.

Şemsiye Tema 6: Siyasette Kadın Temsili

Şekil 6. Siyaset ve Kadın Tema ve Alt Temaların Kod Matrisi

Kod Sistemi	K1	K10	K11	K12	K13	K14	K15	K16	K17	K18	K19	K2	K20	K21	K22	K23	K24	K25	K26	K27	K28	K29	K3	K30	K31	K32	K33	K34	K35	K36	K37	K38	K4	K5	K6	K7	K8	K9	Top...																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																														
 Siyaset ve Kadın																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																					

Katılımcılara yönlendirilen “Kadınların siyasette daha aktif rol almasını ister miydiniz?” sorusuna verilen yanıtlardan bazıları aşağıdaki gibidir:

K2: Bir işe kadın erkek olarak değil, bir işe yeterlilik açısından bakılmalı. Eğer belli bir görevde bir kadın işi bir erkekten daha iyi yapıyorsa o yapmalı, erkek kadından daha iyi yapıyorsa o yapmalıdır. Bu konuda daha çok liyakat önemlidir. Yapabilirlik önemlidir.

K3: Kadınların siyasette daha aktif rol almasını istemem, çünkü kadınlar biraz daha olaylara duygusal bakıyor. Siyasette duygusallık olmamalı

K20: Kadınların siyasette aktif olarak rol almasını isterim çünkü kadınlar erkeklere göre daha titiz ve detaycı düşünüyor

K22: Kadınların siyasette daha aktif bir şekilde rol almasını isterim ama erkeklerin duygusal bakımdan daha iyi yönettiğini düşünüyorum

K26: Kesinlikle kadınların daha fazla siyasette rol almasını isterim. Türkiye tarihinde 1 tane kadın başbakan var daha fazla kadının siyasette olması gerekiyor bence

K31: Evet kadınların siyasette daha aktif rol almalarını isterdim, çünkü kadınların ince bakış açısının daha vicdanlı ve daha düşünceli olduklarını düşündüğüm için kadınların siyasete daha farklı bakış açısı getireceğini düşünüyorum.

Değerlendirme: Kadınların siyasetteki rolüne ilişkin farklı yaklaşımlar, cinsiyet rollerine yönelik kalıplaşmış algıların devam ettiğini göstermektedir. Liyakat ve yetkinlik vurgusu yapan katılımcılar da olsa, çoğu görüş kadın temsiliyetinin artması gereğine dikkat çekmiştir.

Şekil 7.

Kelime Bulutu

Kelime bulutu görseli (Şekil 7), bu araştırma kapsamında gerçekleştirilen derinlemesine görüşmelerden elde edilen verilerin analizine dayalı olarak oluşturulmuştur. Görselde yer alan kelimelerin font büyüklükleri, ilgili temaların katılımcı söylemlerinde ne sıklıkla yer bulduğunu temsil etmektedir. Bu bağlamda, görselde büyük puntolarla öne çıkan kavramlar, üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet eşitliği algılarında daha merkezi bir konuma sahip olan temalara işaret etmektedir.

En büyük puntolarla ifade edilen “Çalışma Hayatı” ve “Eğitim ve Fırsat Eşitliği” temaları, katılımcıların toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin değerlendirmelerinde en sık vurgulanan konular olmuştur. Bu durum, öğrencilerin cinsiyet temelli eşitsizlikleri en çok mesleki fırsatlar ve eğitim süreçleri bağlamında deneyimlediklerini veya gözlemlediklerini göstermektedir.

Bunun yanı sıra, “Medyanın Rolü” ve “Toplumun Bilinçlendirilmesi” temaları, farkındalık oluşturma süreçlerinde bilginin yayılımını etkileyen temel faktörler olarak öne çıkmıştır. Özellikle sosyal medya, bilgi edinme ve tutum geliştirme açısından katılımcıların yoğun olarak başvurduğu bir mecra olarak öne çıkmıştır.

“Kültürel ve Dini Etkiler” ile “Fiziksel Güç Algısı” gibi kavramlar ise, cinsiyet rollerinin toplumsal olarak nasıl yapılandığını ve hangi normatif kalıplarla desteklendiğini göstermesi açısından önem arz etmektedir. Ayrıca “Siyaset ve Kadın”, “Eğitimde Cinsiyet Ayrımcılığı” ve

“Alaturka Düşünce Yapısı” gibi kavramlar, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin hem yapısal hem de zihinsel düzlemde varlığını sürdüren çok katmanlı bir sorun alanı olduğunu ortaya koymaktadır.

Genel olarak değerlendirildiğinde, kelime bulutu, öğrencilerin toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki farkındalıklarının daha çok eğitim ve istihdam bağlamında şekillendiğini; medya ve kültürel faktörlerin bu algıyı biçimlendirmede etkili olduğunu göstermektedir.

Sonuç

Bu araştırma, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları kapsamında yer alan “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği” hedef 5 doğrultusunda, üniversite öğrencilerinin bu konudaki farkındalık ve algılarını nitel bir yaklaşımla değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Kocaeli Üniversitesi’nden 38 öğrenci ile gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler aracılığıyla, toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin bireysel söylemler ve bu söylemlerin arkasındaki kültürel, yapısal ve bireysel dinamikler ortaya konmuştur. Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin farkındalık ve algılarını nitel bir yaklaşımla incelemiş; elde edilen bulgular, öğrencilerin konuya dair yüksek bir farkındalığa sahip olduklarını ancak bu farkındalığın davranışsal düzeyde tam olarak yansımadığını göstermiştir. Benzer şekilde, Harmancı'nın (2023) hemşirelik öğrencileriyle gerçekleştirdiği çalışmada da öğrencilerin toplumsal cinsiyet eşitliğine dair farkındalıklarının yüksek olduğu, ancak bu farkındalığın geleneksel kültürel kalıplarla çatıştığı ve davranışlara tam olarak yansımadığı belirtilmiştir.

Katılımcıların büyük çoğunluğu, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanabilmesi için yalnızca hukuki düzenlemelerin yeterli olmadığını, aynı zamanda toplumun geneline yayılan bir bilinçlenme sürecinin gerekliliğini vurgulamıştır. Bu çalışmada elde edilen bulgular, üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda yüksek bir farkındalığa sahip olduklarını, ancak bu farkındalığın toplumsal normlar ve ataerkil yapılar nedeniyle sınırlı kaldığını göstermektedir. Öğrencilerin kadınların siyasette daha fazla temsil edilmesi gerektiğine ilişkin ifadeleri, SKA 5’in “*siyasi, ekonomik ve kamusal karar alma mekanizmalarında kadınların tam ve etkin katılımı*” hedefine (5.5) doğrudan karşılık gelmektedir (United Nations, 2015). Benzer şekilde, iş yaşamında cinsiyet temelli ayrımcılığa yapılan vurgular, “*kadınların ekonomik kaynaklara ve fırsatlara eşit erişiminin sağlanması*” hedefiyle (5.a) örtüşmektedir. Ayrıca, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin kültürel ve sosyal normlarla pekiştirildiğine dair görüşler, SKA 5’in “*her türlü şiddetin ortadan kaldırılması*” alt hedefiyle (5.2) paralellik göstermektedir. Bu bulgular, gençlerin farkındalık düzeylerinin yalnızca bireysel algılarla sınırlı olmadığını; aynı zamanda küresel sürdürülebilirlik hedefleriyle de uyumlu bir biçimde şekillendiğini ortaya koymaktadır (UN Women, 2023).

Nitekim bu durum, Suberviola Ovejas ve arkadaşlarının (2024) geliştirdiği analitik modelde de vurgulandığı üzere, eğitim, kültür ve toplum gibi çoklu boyutların toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında kritik rol oynadığını göstermektedir. Araştırmanın önemli bulgularından biri de toplumsal cinsiyet eşitliği önündeki başlıca engelin ataerkil toplum yapısı ve kültürel/dini değerlerle iç içe geçmiş geleneksel kalıplar olduğudur. Benzer biçimde, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencileriyle yapılan bir çalışmada da toplumsal cinsiyet algılarının olumlu yönde olduğu, ancak kültürel normların bu algıların davranışa dönüşmesini engellediği belirtilmiştir.

Çalışma hayatına ilişkin görüşlerde, katılımcıların bir kısmı kadınların her meslekte yer alabileceğini belirtirken, bazı katılımcılar özellikle fiziksel güç gerektiren işlerde kadınların yetersiz kalabileceğini dile getirmiştir. Bu görüş ayrışmaları, cinsiyet rollerine ilişkin kalıplaşmış düşüncelerin hâlen etkin olduğunu ve fırsat eşitliğine ilişkin farkındalığın bireyler arasında farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Benzer şekilde, Tekkas'ın (2015) genç erkek üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmada da erkeklerin geleneksel cinsiyet rollerine dair tutumlarının, kadınların iş gücüne katılımını ve ev içi rolleri üzerindeki etkileri vurgulanmıştır.

Eğitim sistemi özelinde ise katılımcılar farklı bakış açıları ortaya koymuştur. Bazı öğrenciler eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlandığını savunurken, bazıları bu eşitliğin yalnızca hukuki düzeyde var olduğunu; uygulamada ise eğitim ortamlarının, öğretim elemanlarının tutumları ve müfredatın içeriği nedeniyle eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini belirtmiştir. Bu bulgu, Gazi Üniversitesi'nde öğretmen adaylarıyla yapılan bir çalışmada da desteklenmektedir; çalışmada, toplumsal cinsiyet eşitliği farkındalığına yönelik medya okuryazarlığı eğitiminin, öğretmen adaylarının tutumlarını olumlu yönde etkilediği bulunmuştur.

Medya ve sosyal medya, öğrencilerin toplumsal cinsiyet konusundaki bilgi kaynakları arasında öne çıkmış; birçok katılımcı bu mecralardan edindikleri bilgilerle farkındalıklarının arttığını ifade etmiştir. Ancak medyada yer alan içeriklerin eleştirel süzgeçten geçirilmeden benimsenmesi, zaman zaman cinsiyetçi kalıpların yeniden üretilmesine de yol açabilmektedir. UN Women tarafından düzenlenen bir çalışmada da üniversite öğrencilerinin medyada toplumsal cinsiyetin nasıl temsil edildiğini inceledikleri ve medyanın cinsiyet eşitliği üzerindeki etkilerini tartıştıkları belirtilmiştir.

Siyaset ve temsil alanında, katılımcıların çoğu kadınların siyasette daha fazla yer alması gerektiğini düşünmekle birlikte, bazı katılımcılar liyakat ilkesine öncelik verilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu bulgu, toplumsal cinsiyet eşitliğinin yalnızca sayısal temsile indirgenmemesi gerektiğini; aynı zamanda kadınların siyasette etkili ve karar verici roller üstlenmesinin önemini

ortaya koymaktadır. Benzer şekilde, İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi'nde yayımlanan bir çalışmada da üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet farkındalığının artırılmasının, kadınlara yönelik şiddetin önlenmesinde önemli bir adım olduğu vurgulanmıştır.

Araştırmanın bulguları ışığında, Kocaeli Üniversitesi öğrencilerinin toplumsal cinsiyet eşitliği hedef 5 konusunda önemli bir farkındalığa sahip oldukları söylenebilir. Ancak bu farkındalığın bireyler arasında homojen olmadığı, katılımcıların cinsiyeti, öğrenim alanı ve sosyo-kültürel geçmişi gibi faktörlere göre farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu noktada eğitim sisteminin ve sosyal politikaların, eşitlik söylemini sadece teorik düzeyde bırakmayıp, pratik yaşamda da görünür ve uygulanabilir kılması gerektiği düşünülmektedir.

Bu araştırma, yalnızca Kocaeli Üniversitesi öğrencileriyle sınırlı olduğundan, genellenebilir sonuçlar üretme kapasitesi kısıtlıdır. Katılımcıların öz-bildirimlerine dayalı yanıtlar vermeleri ise sosyal beğenirlik etkisi riskini beraberinde getirmektedir. Araştırmanın bir diğer sınırlılığı, görüşme sürelerinin görece kısa olmasıdır. Ortalama 3–4 dakika süren görüşmeler, katılımcıların deneyimlerini ayrıntılı biçimde aktarmalarını sınırlamış olabilir. Nitel araştırmalarda veri derinliği, görüşmelerin süresi ve kapsamı ile doğrudan ilişkilidir (Creswell, 2021). Bu bağlamda elde edilen bulgular, üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet eşitliği farkındalıklarına dair önemli ipuçları sunsa da, görüşme sürelerinin kısalığı verilerin zenginliğini sınırlandıran bir unsur olarak değerlendirilebilir.

Gelecek çalışmalarda, daha uzun süreli görüşmelerin ve tekrarlı oturumların tercih edilmesi, veri çeşitliliği ve derinliğinin artmasına katkı sağlayabilir. Bunun yanı sıra, farklı üniversitelerden, farklı bölgelerden ve sosyo-kültürel yapılardan gelen öğrencilerle daha geniş örneklemeler kullanılması, araştırmanın genellenebilirliğini güçlendirecektir. Ayrıca, karma yöntemlerin (nitel ve nicel tekniklerin birlikte kullanımı) tercih edilmesi hem bireysel tutumların hem de genel eğilimlerin daha kapsamlı biçimde analiz edilmesine olanak tanıyabilir. Özellikle toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik eğitim uygulamalarının etkinliğini inceleyen izleme ve değerlendirme çalışmaları ise, politika geliştirme süreçleri açısından önemli katkılar sunacaktır.

Bunun yanında, kültürel ve dini değerlerin toplumsal cinsiyet eşitliği üzerindeki etkisini inceleyen karşılaştırmalı araştırmalar, bu alandaki söylemsel ve yapısal dönüşümleri daha net biçimde ortaya koyabilir. Son olarak, eğitim ve medya gibi temel sosyalizasyon araçlarının içeriklerinin toplumsal cinsiyet eşitliği açısından ne düzeyde dönüştürücü olduğunu ölçen çalışmalar, dönüşüm sürecine ışık tutacağı düşünülmektedir.

Bu bağlamda, bu araştırmanın elde ettiği veriler, yalnızca akademik literatüre değil; aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitliği alanında politika üreten kurum ve aktörlere de yön gösterici

olabileceği düşünülmektedir. Genç bireylerin farkındalık düzeylerinin artması, eşitlik temelli bir toplum inşasında kritik rol oynamakta; bu nedenle üniversitelerde farkındalık odaklı programlar ve toplumsal cinsiyet odaklı eğitimler yaygınlaştırılmalıdır.

Kaynakça

- Akdoğan, N., & Doğan, D. U. (2023). Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinden 5 no'lu Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Hedefine Ulaşmada Türkiye'de Sürdürülebilirlik Raporu Düzenleyen İşletmelerin 2020 ve 2021 yılı beyanlarının incelenmesi ve sonuçların değerlendirilmesi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 25(MODAVICA Özel Sayısı), 219–240.
- Aktaş, S., Erkek, Z. Y., & Korkmaz, H. (2018). Ebe ve hemşirelerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve etkileyen faktörlerin incelenmesi. *Journal of Human Sciences*, 15(2), 823–834.
- Başar, F., & Demirci, N. (2018). Attitudes of nursing students toward gender roles: A cross-sectional study. *Contemporary Nurse*, 54(3), 333–344. <https://doi.org/10.1080/10376178.2018.1505433>
- Başçı, B., & Giray, S. (2016). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının çok değişkenli istatistiksel tekniklerle analizi. *Journal of Life Economics*, 3(4), 117–142.
- Beauvoir, S. de. (1949). *Le deuxième sexe* [İkinci Cins]. Gallimard.
- Berg, B. L., & Lune, H. (2015). *Qualitative research methods for the social sciences* (8th ed.). Pearson.
- Butler, J. (1990). *Gender trouble: Feminism and the subversion of identity*. Routledge.
- Connell, R. W. (2009). *Gender in world perspective* (2nd ed.). Polity Press.
- Council of Europe. (2011). *Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence* (Istanbul Convention). <https://www.coe.int>
- Creswell, J. W. (2021). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni* (M. Bütün & S. B. Demir, Çev.). Siyasal Kitabevi. (Orijinal eser 2013)
- Çelik, S., Pasinlioğlu, T., Gonca, T., & Koyuncu, H. (2013). Üniversite öğrencilerinin cinsiyet eşitliği tutumlarının belirlenmesi. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 21(3), 181–186.
- Çelik, Z., Günindi, Y., & Sönmez, D. (2013). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet algısı. *Journal of Research in Education and Teaching*, 2(2), 322–332.

- Demirci, K. (2022). Sürdürülebilirlik iletişimi ve sürdürülebilirlik kavramı: Türkiye bankacılık sektörü web sitesi ve sürdürülebilirlik raporları örneğinde bir analiz. *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*, (Özel Sayı), e5–e22. <https://doi.org/10.17829/turcom.1017774>
- Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (Eds.). (2018). *The SAGE handbook of qualitative research* (5th ed.). SAGE.
- Engin, E., & Akgöz, B. (2013). Sürdürülebilir kalkınma ve kurumsal sürdürülebilirlik çerçevesinde kurumsal sosyal sorumluluk kavramının değerlendirilmesi. *Selçuk İletişim*, 8(1), 85–94.
- European Institute for Gender Equality (EIGE). (2024). *Gender Equality Index 2024*. <https://eige.europa.eu>
- Fraser, N. (2009). *Scales of justice: Reimagining political space in a globalizing world*. Columbia University Press.
- Geray, H. A. (2017). *Toplumsal araştırmalarda nicel ve nitel yöntemler*. Siyasal Kitabevi.
- Gill, R. (2007). *Gender and the media*. Polity Press.
- Gürlük, S. (2010). Sürdürülebilir kalkınma ve çevre politikaları. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 83–98.
- Harmancı, P. (2023). Hemşirelik öğrencilerinin toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin görüşleri: Nitel bir çalışma. *Journal of Nursology*, 26(3), 145–156. <https://doi.org/10.5281/zenodo.1412039>
- Inglehart, R., & Norris, P. (2003). *Rising tide: Gender equality and cultural change around the world*. Cambridge University Press.
- Kabeer, N. (2005). Gender equality and women's empowerment: A critical analysis of the third Millennium Development Goal. *Gender & Development*, 13(1), 13–24.
- Kavuran, E. (2018). Determination of nursing students' perspectives at Ataturk University Health Sciences Faculty on gender equality. *International Journal of Caring Sciences*, 11(1), 108–117.
- Koca, B., & Bulut, S. (2022). Okul öncesi eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliği eğitiminin önemi. *Eğitim Bilimleri Dergisi*, 48(2), 299–318.
- Lorber, J. (1994). *Paradoxes of gender*. Yale University Press.
- OECD. (2021). *The pursuit of gender equality: An uphill battle*. <https://www.oecd.org/gender/data/>

- Öngen, B., & Aytaç, S. (2013). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve yaşam değerleri ilişkisi. *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 48, 1–18.
- Örerel, D., & Kağmıcı, D. Y. (2024). Bireyselden küresele sürdürülebilir kalkınma hedefleri bağlamında psikolojik danışman olmak. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 60, 1173–1196.
- Örs, M., & Kaya, H. E. (2021). Yaşamboyu öğrenme bakış açısından toplumsal cinsiyet eşitliği ve sosyal adalet. *Trakya Eğitim Dergisi*, 11(3), 1703–1716.
- Ridgeway, C. L. (2011). *Framed by gender: How gender inequality persists in the modern world*. Oxford University Press.
- Sachs, J. D. (2015). *The age of sustainable development*. Columbia University Press.
- Scott, J. W. (1986). Gender: A useful category of historical analysis. *The American Historical Review*, 91(5), 1053–1075.
- Sönmez, V., & Alacapınar, F. G. (2019). *Eğitimde araştırma yöntemleri*. Anı Yayıncılık.
- Suberviola Ovejas, E., Hernández Sánchez, M., & González Cano, M. I. (2024). Analysis of gender equality indicators in higher education: A multidimensional approach. *Kadın / Woman* 2000, 25(1), 65–90. <https://doi.org/10.33805/kuey.7902>
- Tekkas, S. (2015). Exploring university male students' gender role attitudes in Turkey: A qualitative study [Yüksek lisans tezi, University of Washington]. UW ResearchWorks. <https://digital.lib.washington.edu/researchworks/handle/1773/33863>
- TÜİK. (2023). *Kadın istatistikleri 2023*.
- Uçar, T., Derya, Y. A., Karaaslan, T., & Tunç, Ö. A. (2017). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve şiddet davranışları. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 26(3), 96–103.
- UN Women. (2019, Haziran). University students examine how the media portrays gender in Turkey.
- UN Women. (2023). *Progress on the Sustainable Development Goals: The gender snapshot 2023*.
- UN. (2015). *Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development*.
- UNDP. (2022). *Human development report 2022*. <https://hdr.undp.org>
- UNESCO. (2020). *Gender equality: Heritage and creativity*. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.

- United Nations. (2015). *Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development* (A/RES/70/1).
- Walby, S. (2009). *Globalization and inequalities: Complexity and contested modernities*. SAGE Publications.
- WCED (World Commission on Environment and Development). (1987). *Our common future*. Oxford University Press.
- WHO. (2011). *Gender mainstreaming for health managers: A practical approach*. <https://www.who.int>
- World Economic Forum (WEF). (2023). *Global gender gap report 2023*. <https://www.weforum.org>
- Yıldırım, N. (2020). Toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı medya okuryazarlığı eğitiminin öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin tutumlarına etkisi [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi]. <https://avesis.gazi.edu.tr/yonetilen-tez/886c7af0-f286-4d22-8514-9f5655e4fd08>
- Yücel, D., & Tüzün, D. (2021). İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencilerinde toplumsal cinsiyet algısı analizi. *Kadın Araştırmaları Dergisi*, 21(2), 33–58
- Yüceol, N., Kakı, S., & Çekçi, I. (2022). COVID-19 pandemisinin Türkiye’de kadınların çalışma hayatına katılımı ve iş-yaşam dengesine etkilerinin toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında incelenmesi. *Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 45–64.
- Zeybek, V., & Kurşun, M. (2019). Tıp fakültesi öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları. *Pamukkale Tıp Dergisi*, 12(2), 225–233. <https://doi.org/10.31362/patd.468353>